

CREËER EEN VEILIGE COCON VOOR NIEUWKOMERS

Sociale media, participatieve projecten en nieuwsbrieven: musea zetten alles op alles om nieuwe doelgroepen over de vloer te krijgen. Het Museum aan de IJzer stapte in 2017 in *Memorydate*, een project waarbij uitwisseling met nieuwkomers centraal staat. Een ervaringsverslag.

Charlotte Lippens

Het Museum aan de IJzer bevindt zich in de iconische IJzertoren in Diksmuide. Boven kijkt de bezoeker over een weids landschap waar 110 jaar geleden de Eerste Wereldoorlog woedde. Talloze soldaten sneuvelden in de IJzervlakte. De IJzertoren, memoriaal en museum, is een blijvende herinnering aan en waarschuwing voor de oorlogsgruwelen. In aanloop naar de herdenkingsperiode 2014-2018 kwamen er in de Westhoek steeds meer initiatieven op het vlak van herinneringseducatie, met daarin ook vaak een expliciete vredesboodschap. In diezelfde periode werd het ook duidelijk dat er een grote vluchtelingen crisis ontstond. Voor heel wat mensen en ook scholen de aanleiding om de handen uit de mouwen te steken. Jongeren van diverse origine bijeenbrengen, met de blik op zowel verleden, heden als toekomst: zou dat geen verschil kunnen maken?

Dat idee lag aan de basis van *Memorydate*, een echte ontmoetingsdag op initiatief van de provincie West-Vlaanderen. Een dag waarbij zowel nieuwkomers als West-Vlamingen de kans

krijgen om elkaar te leren kennen op een herinneringsplek uit de Eerste Wereldoorlog. Daarbij worden telkens twee klassen uitgenodigd: één 'reguliere klas' uit het middelbaar onderwijs en een OKAN-klas. Op deze *Memorydate* is oorlog telkens het uitgangspunt om het gesprek tussen de leerlingen te stimuleren. Een uitdaging dus! Hoewel we zelf nog onervaren waren met de organisatie van evenementen, tentoonstellingen of lezingen die nieuwkomers betrekken, stapten we graag mee in het project. Het deed ons nadenken over hoe we deze doelgroep beter konden bereiken. Het opende de deur voor nieuwe ideeën, maar confronteerde ons ook met uitdagingen. Hieronder onze tips.

DO'S

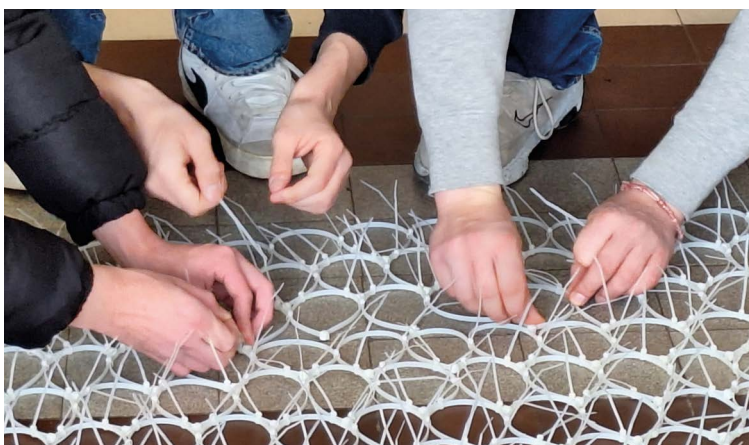
Nabijheid

De jongeren die bij ons op *Memorydate* komen, studeren allemaal in dezelfde stad. Dit blijkt een groot pluspunt te zijn. 's Ochtends stappen ze samen de bus op richting Diksmuide. Dat breekt al lichtjes het ijs.

De jongeren kunnen mee op een zomerkamp waarbij ze herdenkingsplekken in de Westhoek bezoeken. © Museum aan de IJzer

Tijdens een Memorydate ontmoeten nieuwkomers en West-Vlaamse leerlingen elkaar op een WOI-herinneringsplek. © Museum aan de IJzer

Samenwerken aan 'Laten we banden smeden' van Bénédicte Moyersoën, met 112.000 spanbandjes als symbool voor mensen zonder wettige verblijfsgrunning. © Bénédicte Moyersoën

Jongeren bij 'Treurend ouderpaar' van Käthe Kollwitz op de Duitse begraafplaats in Vladslö. © Museum aan de IJzer

De jongeren vinden door hun nabijheid sneller hun eerste raakpunten. Ze halen over de middag misschien wel in dezelfde broodjeszaak hun broodje of gaan sporten in dezelfde club. Wanneer ze weer huiswaarts keren, is de kans dat ze elkaar nog eens tegen het lijf lopen een stuk groter.

Betrek sociale projecten

Diversiteit is een kans. Betrek bij je project zoveel mogelijk actoren die de ontmoeting tussen verschillende doelgroepen stimuleren. Zo werken wij voor onze *Memorydates* samen met Refu Interim, dat sinds kort Compagnie Cordial heet. Dit is geen klassiek interimkantoor, maar een organisatie die vrijwilligerswerk aanbiedt voor nieuwkomers. Dit verbindt enthousiaste vrijwilligers met een geschikte organisatie, waardoor een mooie wisselwerking ontstaat.

Zo kwamen we via Compagnie Cordial in contact met Leila, een sympathieke Iraanse vrouw die geweldig kan koken. Ze verzorgde 's middags de lunch voor de jongeren, wat iedereen kon smaken.

Investeer tijd en omarm de traagheid

Als museum je aanbod en boodschap tot bij nieuwkomers brengen is niet gemakkelijk. Dit vergt een extra tijdsinvestering en vraagt vaak een gepersonaliseerd traject. Kennis van bepaalde thema's, zoals de Eerste Wereldoorlog, is minder voor de hand liggend bij jongeren die niet van hier afkomstig zijn. Daarom gaan we enkele weken voor *Memorydate* al eens op bezoek in de OKAN-klas om enkele basisbegrippen te duiden en de sfeer op te snuiven.

»

Ook het eerste contact tussen de scholieren stimuleren we al voor de ontmoetingsdag dankzij buddyteams. We laten hen op voorhand een brief naar elkaar neerpennen, zodat de nieuwsgierigheid naar de andere geprikkeld wordt. De meesten vinden het dan ook spannend om elkaar 'in het echt' te ontmoeten op de *Memorydate*. Dit vond Cassie alvast leerrijk: "Ik besepte voordien niet dat mensen van een andere nationaliteit op school misschien wel gevlucht waren. En wat dat juist betekende. De verhalen die ik vandaag hoorde waren heel aangrijpend."

Ibrahim, een Palestijnse vluchteling, bleef betrokken, en deelde zijn vluchtverhaal bij Reveil op Wapenstilstand. © Museum aan de IJzer

Een dag is zo voorbij; tijd is vaak nodig om echt tot elkaar door te dringen. Daarom gingen we op zoek naar een gelijkaardig langduriger project. Dat vonden we bij Westhoek Vredeshoek, een platform van vredesspelers die actief zijn in de Westhoek en waarvan het museum ook lid is. Binnen dat kader trekken we jaarlijks als begeleiders mee op zomerkamp in de Westhoek, met jongeren van hier en jongeren met een vluchtachtergrond die hier zijn beland. Een week lang trekken we door de streek, van Diksmuide tot Mesen, en bezoeken we verschillende herdenkingsplekken, zoals het Museum aan de IJzer, het Talbot House en het In Flanders Fields Museum. Daarnaast is er tijd om samen te koken, te zwemmen en te zingen aan het kampvuur. Viktor uit Oekraïne beleefde twee jaar geleden het zomerkamp van zijn leven: “Ik woonde hier eerst al graag, maar dan ben ik beginnen inzien dat ik een beetje verliefd geworden ben op België. Het is een heel goed land, multicultureel en met een grote cultuurgeschiedenis.” Naast de *Memorydates* geeft dit unieke project ons de kans om deze doelgroep nog beter te leren kennen.

Mik op nieuwkomers met een basistaalkennis

Een zekere taalkennis van het Nederlands is vereist om met deze doelgroep aan de slag te gaan. Zo kregen we ook al OKAN-klassen over de vloer die te weinig taalvaardigheden hadden. In dit geval kan de ontmoeting een averechts effect hebben en net een grotere afstand teweegbrengen.

Vertel positieve verhalen

De Eerste Wereldoorlog leek uitzichtloos in de Westhoek. Toch krabbelde de streek weer over-eind. Veel werd heropgebouwd en de mensen leerden te leven met de littekens van de oorlog. Dit positieve verhaal geven we mee aan de deel-

Een dag is zo voorbij; tijd is vaak nodig om echt tot elkaar door te dringen

nemers. Die insteek komt ook verder tot uiting in onze museale en educatieve werking. Zo nodigen we dit jaar voor de tweede maal de Palestijns-Belgische journalist Majd Khalifeh uit om te spreken over zijn vluchtverhaal. Majd kwam jaren geleden aan in België als staatloze Palestijn. Zijn lezing plannen we bewust in tijdens het zomerkamp, zodat de jongeren er allemaal kunnen bijzijn en in dialoog kunnen gaan met Majd. Om die positieve verhalen te vertellen, gingen we ook op zoek naar partnerschappen. Zo kwamen we vorig jaar terecht bij Vluchtelingenwerk Vlaanderen, een organisatie die heel wat expertise opbouwde rond asiel en migratie. In de zomer van 2026 plaatsen we het collectief kunstwerk *Laten we banden* smeden van kunstenaar Bénédicte Moyersoen op onze site. Het werk bestaat uit 112.000 spanbandjes, symbool voor het aantal mensen zonder wettige verblijfsgrunning in België. Verschillende Belgische burgerbewegingen weefden de bandjes tot een groot net van 700 m². We proberen met acties als deze zowel letterlijk als figuurlijk banden te smeden.

Breng je project in beeld

Dit klinkt evident, maar is het niet altijd. Bij de coördinatie van een evenement durf je als aanspreekpunt al eens handen tekort komen. Leg vooraf vast wie je initiatief in beeld zal brengen. Dit kunnen ook de leerlingen zelf zijn die vloggen. Op die manier zijn er beelden voorhanden om anderen warm te maken voor je project.

DONT'S

Scheer niet iedereen over dezelfde kam

Als het al begint te kriebelen om eens met een OKAN-klas aan de slag te gaan, wees je er dan van bewust dat deze tieners niet allemaal uit een conflictgebied komen. Jongeren wier ouders naar België verhuisd zijn omwille van professionele redenen bijvoorbeeld, zie je ook in deze klasgroepen. In onze werking maken we het onderscheid tussen de *Memorydates*, waar alle nieuwkomers welkom zijn en ons zomerkamp in de Westhoek, waar we enkel mikken op jongeren met een vluchtachtergrond.

Een gesprek tussen twee leerlingen wordt gefilmd.
© Museum aan de IJzer

Bovendien zijn vluchtelingen geen homogene groep. Zo ging een Oekraïens meisje tijdens een gidsbeurt telkens op de trappen zitten. De verschillende oorlogsattributen en -foto's waren te confronterend. We kregen ook al te maken met een Afghaanse jongen die bij het zien van onze frontfilm, waarbij het leed van twee Belgische soldaten in de loopgraven te zien is, maar niet kon stoppen met lachen. Op het eerste gezicht leek het een erg ongepaste reactie, maar die voelde voor hem op dat moment als een juist afweermecanisme. "Tuurlijk lach ik ermee, ik heb veel erger gezien", vertelde de jongen ons na afloop van de gidsbeurt. Het is niet altijd gemakkelijk om te anticiperen op een diverse waaier aan reacties die je bij deze doelgroep krijgt. Daar kan je je als gids of begeleider ook nooit volledig op voorbereiden.

Laat je doelgroep niet los

Maak WhatsApp-groepen en organiseer reünies met de doelgroep. Zelf merkten we dat we er na een *Memorydate* niet meer in slaagden om de nieuwkomers opnieuw aan te spreken bij toekomstige projecten of ze verder aan ons te 'binden'. Hieruit leerden we. Zo pakten we het zomerkamp ook anders aan. Na het kamp blijven we contact houden en initiëren we reünies. Die houden we op kerstmarkten, bij elkaar thuis, maar ook dicht bij hen, bij het asielcentrum in Poelkapelle waar veel van onze jongeren wonen voor ze 'uitvliegen'. Ibrahim bijvoorbeeld, die uit Palestina vluchtte en enkele jaren geleden voor de eerste keer meeging op kamp, gaat nu nog steeds mee, als chef-kok. Ondertussen realiseerde hij zijn dromen en opende hij een restaurant in Gent. We vroegen hem om op onze jaarlijkse Reveil op Wapenstilstand zijn vluchtverhaal in de Crypte te delen. "Het museum helpt me hopen dat een vreedzame toekomst mogelijk is voor mijn familie en vrienden die ik achterliet in Gaza", vertelt hij. Zo ondersteunen we zijn persoonlijke 'Nooit meer Oorlog'-boodschap.

De verschillende generaties jongeren die met ons op kamp gingen, willen we in de toekomst nog

meer en beter betrekken bij onze werking. Die mogelijkheden willen we verder verkennen.

Ga niet uit van evidenties

Wat voor een jongere de normaalste zaak van de wereld is, is dat niet altijd voor een nieuwkomer. Denk maar aan fietsen. In sommige landen, zoals Somalië, is het niet vanzelfsprekend dat meisjes op de fiets springen. In veel gevallen hebben ze dat nooit geleerd. Dit besef kwam bij ons pas enkele jaren geleden toen we twee Somalische meisjes op zomerkamp hadden. Zij moesten uiteindelijk mee in de bezemwagen. Hou er dus rekening mee dat andere culturen vaak gepaard gaan met een andere levensstijl en tradities.

Leg de nadruk niet op kennis

Tijdens onze laatste *Memorydate* met scholieren uit Brugge brachten we een bezoek aan de Duitse begraafplaats in Vladslo en stonden stil bij *Treu- rend ouderpaar*, een kunstwerk van Käthe Kollwitz. De kunstenaar verloor zelf haar zoon tijdens de Eerste Wereldoorlog. Het gemis van een familielid dat stierf in een oorlog is een universeel gegeven. Daarmee worden leerlingen geraakt (en niet door een overvloed aan informatie). We konden het niet beter verwoorden dan Patricia uit Roemenië die op een van onze *Memorydates* zei: "Ik heb geleerd dat wij verschillend zijn, maar toch ook hetzelfde." Op deze begraafplaats in Vladslo durven sommige OKAN-leerlingen dapper te zijn en verhalen te delen. Voor deelnemers zijn die ontwapenend en confronterend.

Verwacht geen wonderen

Wat we niet weten is of nieuwkomers überhaupt behoefte hebben aan een museum waar ze in aanraking komen met oorlog. Of breder, met cultuur. Is de integratie in een nieuwe omgeving niet prioritair aan een museumbezoek?

Het verschil maken

We denken dat de cultureel-erfgoedsector een verschil kan maken door interculturele ontmoetingen aan te moedigen op plekken zoals de onze. Dat is een leerproces, met vallen en opstaan, maar het symboliseert wel het belang dat een museumcollectie kan spelen in een steeds diverser wordende maatschappij. ■

www.museumaandeijzer.be

» Charlotte Lippens is onderzoeker en publieksmedewerker in het Museum aan de IJzer.

faro | tijdschrift over cultureel erfgoed

Driemaandelijks tijdschrift

BEVIEL DIT ARTIKEL U?

Ja? Neem dan een abonnement op faro | tijdschrift over cultureel erfgoed. Het blad verschijnt viermaal per jaar en kost amper 40 euro (voor abonnees in België). Woont u in het buitenland? Dan bent u al geabonneerd voor 50 euro.

MEER WETEN?

Op www.faro.be/tijdschrift vindt u alle info.